

O FILĂ DIN MIȘCAREA MUNCITOREASCĂ DIN BISTRIȚA — ZIARUL SOCIAL-DEMOCRAT „DIE VOLKSWACHT“

MIHAIL KRONER.

Lipsa, unui proletariat industrial la Bistrița, a întârziat organizarea clasei muncitoare din acest oraș. În ciuda acestui fapt, la sfârșitul secolului trecut se răspîndesc la Bistrița manifeste și broșuri socialiste. Unul dintre cei mai activi socialiști e Johann Schuster — Herineanu,¹ pe atunci secretar la un avocat din Bistrița. Chiar el mărturisește că la începutul activității sale lipsea un teren prielnic pentru răspîndirea ideilor socialiste.² Aceași constatare o face și tipograful Gustav Zikeli, devenit membru al Partidului Social — Democrat din Ungaria imediat după 1900. Pînă atunci activase în Germania în mișcarea socialistă.³

Totuși, la începutul secolului nostru se înjghebează și la Bistrița organizații social-democrate și sindicale. În 1906 muncitorimea bistrițeană sărbătorește pentru prima dată, în mod festiv, ziua de 1 Mai. În același an publică Johann Schuster-Herineanu în „Adevărul“,⁴ o știre despre constituirea unei organizații sindicale locale a muncitorilor constructori.

La mișcarea socialistă din Bistrița, au aderat, în afară de muncitori un număr foarte mare de mici meseriași, care loviți de concurența capitalistă, căutau salvarea în partidul clasei muncitoare. În acest fel, mișcări socialiste din Bistrița îi lipsea o bază proletară puternică, o clasă muncitoare cu o conștiință de clasă, un proletariat industrial.

Așa cum se relatează într-un raport din 1918,⁵ raport care-l desemnează pe Friedrich Schuller organizator al mișcării social-democrate bis-

1 Despre activitatea lui J. Schuster-Herineanu vezi H. Krasser, *Ein literarischer Beitrag zum Kampf gegen den imperialistischen ersten Weltkrieg, Johann Schuster-Herineanu*, în *Forschungen zur Volks- und Landeskunde*, vol. 6, 1963, p. 150—169; M. Kroner, *Johann Schuster-Herineanu — un trubadur al clasei muncitoare*, în *Avîntul, Bistrița*, 30 mai, 1969; cu prilejul celei de a 50-a aniversare de la moartea sa — 24 februarie 1970 — au publicat articole comemorative, Ecoul, Bistrița, *Neur Weg*, București, *Karpaten-Rundschau*, Brașov, *Neue Literatur*, nr. 2, București, *Neue Banater Zeitung*, Timișoara, *Hermannstädter Zeitung* Sibiu.

2 Johann Schuster, *Weltanschauliche und weltpolitische Betrachtungen* (manuscris), citat după H. Krasser, op. cit.

3 Gustav Zikeli, *Memorii* (manuscris).

4 12 ianuarie 1906.

5 *Partelleben. Neukonstituierung der Bistritzer sozialdemokratischen Partei*, în *Die Volkswacht*, anul I, nr. 1 (de acum înainte în toate trimiterile care se fac la *Die Volkswacht*, se indică doar anul apariției — în cifre romane — și numărul ziarului, în cifre arabe).

trite. Această organizație înainte de izbucnirea, primului război mondial, a avut un însemnat număr de membrii. În timpul războiului se dizolvă — același raport vorbește doar de 3—4 membrii — pentru a se constitui din nou după sfârșitul marelui război mondial.

La 3 noiembrie 1918, a avut loc în sala „Gewerbevereinului“ (azi Casa de cultură) o mare adunare populară. Aici se ia hotărârea, de a se reface partidul social-democrat și de a se începe în acest scop munca organizatorică.

În această perioadă a avântului mișcării revoluționare și muncitorești, generată de mizeria provocată de războiul mondial și de influența Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, crește și la Bistrița mișcarea democratică și socialistă. Membrii partidului social-democrat cresc din nou în mod vertiginos. Muncitori, meseriași, calfe, funcționari, negustori, intelectuali, chiar și directori de fabrică aderă la mișcarea socialistă.⁶ Această compoziție socială eterogenă, își va, pune desigur amprenta asupra activității partidului. Numitorul comun, care unea aceste clase și păături sociale, era ura împotriva cercurilor burghezo-moșierești și militariste, vinovate de declanșarea primului război mondial. Pentru a înțelege activitatea partidului social-democrat în această perioadă, trebuie să mai avem în vedere, faptul că, chiar conducătorii partidului din Bistrița erau tributari austro-marxismului. Nu cunoaștem pînă în prezent în ce măsură aripa de stînga, „maximalistă“ sau comunistă a avut influență printre muncitorimea bistriteană. Știm doar că la Congresul de constituire al Partidului Comunist Român, din 8 mai 1921, și muncitorimea din Bistrița era reprezentată printr-un mandat.⁷

După adunarea din 3 noiembrie 1918, continuă munca organizatorică. Se țin pînă la sfârșitul anului încă cîteva adunări, alegîndu-se mai întîi, la 1 decembrie 1918, o conducere provizorie, iar la mijlocul aceleiași luni conducerea partidului social-democrat din Bistrița.⁸ Tot acum se ia hotărârea, de a se edita, în limba germană, un organ al partidului, „Die Volkswacht“ (Straja poporului).

Primul număr al ziarului apare la 25 decembrie 1918, specificînd în subtitlu, că este organul social-democrației bistriteene (Zeitweise erscheinendes Organ der Bistritzer Sozialdemokratie). Deja la 22 decembrie 1918, în cadrul adunării generale, la care se citise, în limba română și germană, programul partidului, se luase hotărârea ca să se cumpere ziarul local „Bistritzer Zeitung“, pentru ca organul social democrației bistriteene să apară săptămînal. Începînd cu numărul, 2 sau numărul 1 al anului II (1 ia-

6 Idem.

7 Institutului de Studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R., nr. 2—3, 1966, p. . .

8 A. Deac, Fl. Drange, *Lucrările Congresului I. al Partidului Comunist Român*, în *Analele*

8 În conducerea P.S.D. din Bistrița, au fost aleși : Karol Beke (tăbăcar), Ioan Bozga (croitor), Herman Duschik (tipograf), Paul Fritsch (soțar), Otto Flagner (electrician), Alexander Kellner (turtar), Leopold Kellner (tipograf), Johan Mühlroth (croitor), Ioan Nicolau (tipograf), Anton Palicsek (vinzător), Johann Schuster (directorul Casei de Asigurări sociale), Otto Schuhanyl (funcționar), Eugen Schau (funcționar la bancă), și Friderich Weiss (zețar). În conducerea mai restrînsă — în birou am zice noi — au fost aleși : Hermann Duschik (președinte), Otto Schuhanyl (secretar), Friderich Weiss (casier), Walter Schuster (președintele comisiei de revizie), Friderich Schuller (președinte de onoare).

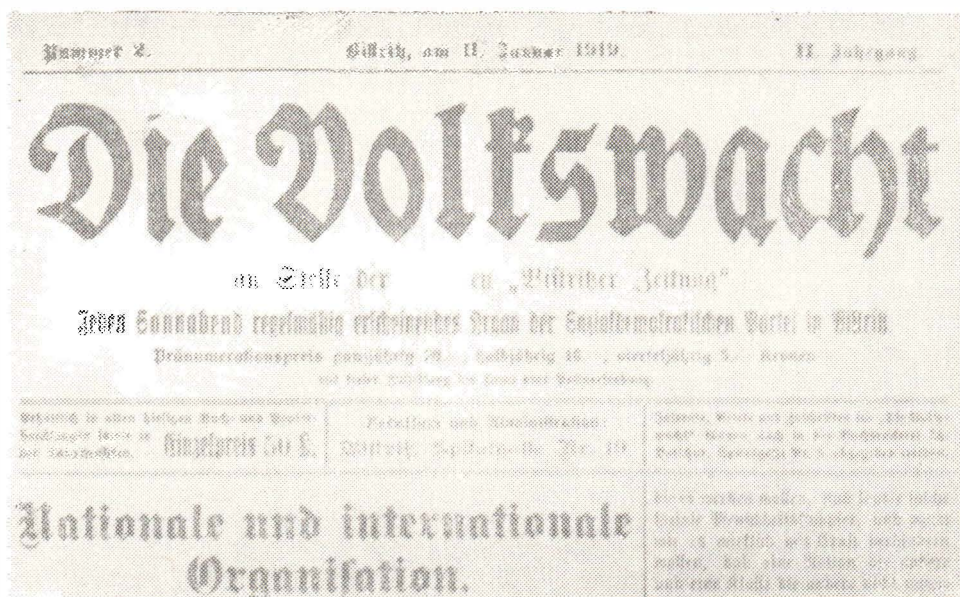

Fig. 1. — Frontispiciul ziarului: „Die Volkswacht“ (1918—1919).

nuarie 1919), ziarul „Volkswacht“ apare într-adevăr săptăminal. Au văzut lumina tiparului, însă, în total, doar 27 de numere. La 27 iunie 1919, redacția își anunță cititorii că ziarul își încetează apariția, din lipsa de abonați suficienți.

În ciuda faptului că mișcarea socialistă luase amploare în orașul Bistrița, partidul social-democrat nu avea totuși printre populația germană un număr suficient de cititori, iar pe abonații români și maghiari nu se putea conta prea mult, deoarece mulți nu vor fi cunoscut limba germană. Se mai adaugă faptul că, datorită legăturilor poștale proaste și nesigure, în acele luni de sfârșit de război, ziarul n-a putut pătrunde și în alte județe cu populație germană. Nu existau, prin urmare, pe atunci, la Bistrița, condiții propice pentru apariția unui organ socialist în limba germană.⁹ În ciuda acestui fapt, ziarul „Die Volkswacht“ rămîne o apariție meritorie, ocupînd un loc de cînstă nu numai în istoria publicisticii bistrițene, ci și în istoria presei germane din Transilvania. Ziarul „Die Volkswacht“ este primul organ socialist a muncitorimii săsești. Abia, la 23 februarie 1919 apare la Sibiu un al doilea ziar socialist german în Transilvania — ziarul „Die Wahrheit“.

Pînă nu demult, ziarul „Die Volkswacht“ a fost trecut cu vedere de literatura de specialitate. E adevărat că, G. Zikeli amintește în memoriile sale, scrise în 1951 de acest ziar, dar rămînînd în manuscris, informația

aceasta a fost cunoscută unui cerc restrâns. Abia după apariția articolului lui H. Krasser,¹⁰ despre Johann Schuster-Herineanu, conducătorul ziarului „Die Volkswacht“, acest organ a trecut în atenția cercetătorilor. Lipsește totuși pînă în prezent, dacă facem abstracție de un articol al autorului acestei comunicări,¹¹ o lucrare care să analizeze mai amănunțit conținutul acestui organ de presă. Comunicarea de față dorește, prin urmare, să aducă o contribuție la punerea în valoare a acestui ziar.

Prezentînd în primul număr programul ziarului, conducerea organului social-democrat din Bistrița arată că dorește să devină o călăuză pe noul drum ce duce din labirintul lumii vechi capitaliste și militariste, care zace acum la picioarele omenirii și care a supraviețuit măcelul mondial spre socialism. Ziarul vrea să propage ideile socialismului pentru ca cititorii lui să fie pregătiți pentru noua lume socialistă, deoarece orînduirea capitalistă, care amenință omenirea, cu pieirea, nu mai corespunde și se va destrăma. Ziarul se adresează tuturor popoarelor, claselor, grupurilor și indivizilor, care luptă pentru un viitor mai luminos al omenirii.¹² Deja în acest articol, se văd unele confuzii în ceea ce privește concepția de bază a edificării socialismului. Dorește să construiască noua societate cu toate clasele, chiar și cu cele exploatoare. Astfel de idei vor reapare și mai pronunțat în alte articole. Într-un articol din același număr se scrie: „De la modul de producție capitalist la cel socialist, omenirea nu poate și nu trebuie să ajungă prin revoluții violente și sîngeroase...“ Se pronunță pentru integrare pașnică în socialism. „Sîntem social-democrați — se poate citi în altă parte,¹³ care se supun regimului parlamentar veșnic și care doresc să înfăptuiască orînduirea socială socialistă exclusiv pe calea parlamentară, legal, într-un mod omenesc“. Consideră că singura armă violentă admisă e greva și boicotul.¹⁴ Se distanțează clar de calea revoluționară, preconizată de comuniști sau bolșevici.¹⁵ Într-un articol intitulat „Social-democrații nu sînt bolșevici“,¹⁶ redacția ziarului ține de cuviință să atragă cititorilor atenția să nu confunde cele două curente și să nu dea ascultare „amăgirilor comuniste“.

Nu sînt lipsite de confuzii ideologice nici articolele care se ocupau de socializarea mijloacelor de producție.¹⁷ În ciuda acestui fapt, trebuie să apreciem dorința, exprimată pentru prima dată în presa bistrițeană și în același timp în cea de limbă germană din Transilvania, de a edifica o nouă societate și de a se naționaliza principalele mijloace de producție. Cu un astfel de program încă nu se prezentase nimeni, într-un organ de presă, publicului bistrițean.

Într-o serie de alte probleme, ziarul, „Die Volkswacht“, a adoptat o

10 op. cit.

11 M. Kroner, *Ein neuer Ton. Die Volkswacht (Bistritz), erste siebenbürgisch-sächsische sozialdemokratische Zeitung*, în *Karpaten-Rundschau*, 1 mai, 1970.

12 I., 1.

13 II., 2.

14 *Soziale Weltreformation*, II, 3.

15 Idem și *Die Volksrepublik Ungarn*, II, 2.

16 *Die Sozialdemokraten sind keine Bolschevisten*, II, 9.

17 *Verstaatlichung der Produktionsmittel*, II, 4; *Wirtschaft, Politik, Religion*, II, 1.

poziție justă, în conformitate cu interesele clasei muncitoare, în conformitate cu cerințele epocii. Subliniem, astfel, satisfacția cu care comentează dezmembrarea putredului imperiu austro-ungar și constituirea statelor naționale, inclusiv a statului național român. Totodată își exprimă speranța că noile state vor fi constituite pe baze democratice și internaționaliste, pentru a se pune capăt inegalității politice și oprăririi naționale.¹⁸ „Doar atunci când diferiții oameni și diferitele clase vor înceta să se exploateze reciproc, fără cruțare — se subliniază într-un articol din 11 ianuarie¹⁹ doar atunci, o națiune va putea să înceteze să exploateze și să înjosească alta“. Sursa de informație, K. Marx, e evidentă.

Ziarul socialist din Bistrița salută actul săvârșit la 1 decembrie 1918, la Alba-Iulia, în urma căreia Transilvania s-a unit cu România : „Nici un sas, șvab, sau german din Ungaria, cu o conștiință națională sinceră, n-ar fi acționat altfel, în cazul de față, Noi social-democrații sași, sintem pe deplin conștienți de acest lucru . . Ca social democrați putem să înțelegem bucuria victoriei lor“ (a românilor).²⁰

Într-un alt număr, ziarul ia în discuție componența reprezentanților sași din adunarea lărgită a Consiliului Central Săsesc și Consiliului Național Săsesc de la Mediaș, din 8 ianuarie 1919. Se știe că prin această adunare, sașii s-au pronunțat pentru unirea Transilvaniei cu România. Socialiștii sași din Bistrița nu contestă conținutul hotărârii, își exprimă însă dezaprobarea față de componența adunării, care se dăduse drept reprezentanță a tuturor sașilor. Se arată, că spre deosebire de adunarea de la Alba-Iulia, la Mediaș reprezentanții social-democrației n-au fost invitați și ascultați.²¹

Progresistă este de asemenea, dorința ziarului din Bistrița, ca experiența tristă a primului război mondial să fie folosită pentru statornicirea, pe viitor, a unei păci trainice.²² Dorește ca anul 1919 să devină, anul înfrățirii popoarelor.²³

Începînd cu numărul 8 din 1919, ziarul „Volkswacht“ dorea să expună într-o serie de articole dezvoltarea ideilor socialiste.²⁴ După apariția primului articol, care făcu, printre altele, o apreciere pozitivă asupra operei și activității lui Marx — se pare că este prima apreciere de acest fel despre întemeietorul socialismului științific în publicistica germană transilvăneană, — cenzura interzice continuarea seriei. În locul lucrării anunțate, în numărul următor, apare o pagină netipărită. După ce cu două săptămîni în urmă, apăruse pentru prima dată o pată albă, netipărită, în numerele viitoare spațiile netipărite se vor înmulți, ceea ce înseamnă că materialele care trebuiau să apară în locul respectiv, au fost scoase de cenzură. Uneori sînt tăiate doar unele fraze sau pasaje, alteori însă coloane sau articole întregi.

18. *Volkserauserstehung*. I, 1 : *An unsere Leser*. II, 1.

19. *Nationale und internationale Organisation*, II, 2.

20. *Aus den grossen nationalen Lager*, I, 1.

21. *Die Angliederung der Sachsen an das Königreich Rumänien*, II, 3.

22. *Entweder, oder...* II, 1.

23. *Das Neujahr der Volkerverbrüderung*, II, 1.

24. *Die Entwicklung des Sozialismus*, II, 8.

Ziarul socialiștilor bistrițeni pune în discuție și problema dezvoltării economice a orașului și împrejurimilor. Arată că, atît agricultura cît și industria trebuie modernizate și dezvoltate, pentru a putea concura pe piața internă și externă. Sublinează mai ales necesitatea industrializării, arătînd că Bistrița dispune de materii prime mai ales pentru industria de prelucrarea fructelor, legumelor și lemnului.²⁵

„Die Volkswacht“ a încercat să se ocupe și de soarta țăranilor, acordînd, pe de o parte, prin rubrica „Din agricultură“ („Landwirtschaftliches“) sfaturi agro-zootehnice, iar, pe de altă parte, a încercat să-i organizeze pe plugari din punct de vedere politic și social, să-i atragă de partea mișcării socialiste.²⁶

Și condițiile mizere de locuit sînt puse în discuție. Pentru ameliorarea situației se propune elaborarea unui program de construcții, pentru a pune la dispoziția oamenilor săraci locuințe igienice. Se preconizează clădiri cu mai multe apartamente și cu încălzire centrală, avînd în vedere faptul că astfel de construcții sînt mai ieftine.²⁷

Dață mai amintim știrile publicate, dintre care multe se referă la mișcarea muncitorească din Bistrița și din țară, cronica evenimentelor externe, credem că am trecut în revistă, principalele probleme tratate în coloanele ziarului, de care ne-am ocupat în comunicarea de față.

Articolele și materialele apărute în ziarul „Die Volkswacht“ sînt de obicei nesemnate. Cel mai important redactor a fost fără discuție Schuster-Herineanu, el fiind totodată și conducătorul ziarului. Ceilalți colaboratori nu pot fi identificați pe baza materialului de presă apărut.

Născut într-o perioadă de un puternic avînt revoluționar, organul partidului social-democrat din Bistrița reprezintă, în ciuda limitelor sale ideologice, totuși, o filă importantă în istoria, mișcării muncitorești din Bistrița. Faptul că ziarul „Die Volkswacht“ a apărut în limba germană, nu înseamnă că era organul exclusiv al socialiștilor sași. Dimpotrivă, el se adresa tuturor, indiferent de naționalitate, avînd încredere într-un viitor, în care nu se va mai cunoaște asuprirea națională.

²⁵ *Unsere Volkswirtschaft*, I, 1.

²⁶ I, 1 : II, 11.

²⁷ *Die Wohnungsmisere*, II, 6 ; *Zur Lösung der Wohnungsfrage*, II, 12.

EIN BLATT AUS DER GESCHICHTE DER BISTRITZER ARBEITER-
BEWEGUNG — DIE SOZIALDEMOKRATISCHE ZEITUNG
„DIE VOLKSWACHT“

Zusammenfassung

Vom 25. Dezember 1918 bis zum 27. Juni 1919 gab die Bistritzer sozialdemokratische Partei ein eigenes Organ, „Die Volkswacht“, heraus. Es konnten davon aber bloss 27 Nummern erscheinen, da in Nordsiebenbürgen das Proletariat noch zu schwach entwickelt war, um sich ein eigenes Organ leisten zu können.

Die Bistritzer „Volkswacht“ setzte sich als Hauptaufgabe, ihre Leser für die Errichtung der sozialistischen Ordnung zu wappnen. Obwohl sie diesbezüglich eine Reihe von opportunistischen Thesen vertrat, hat sie doch erstmalig in der Bistritzer und gleichzeitig auch in der siebenbürgisch-sächsischen Presse die Notwendigkeit, den Kapitalismus zu beseitigen und den Sozialismus zu errichten, verkündet. „Die Volkswacht“ ist übrigens das erste Organ der siebenbürgisch-sächsischen Sozialdemokratie. Die Hermannstädter „Wahrheit“ erschien erst am 23. Februar 1919.

Eine Artikelserie, die, die Entwicklung der sozialistischen Ideen darstellen sollte, wurde von der Zensur verboten. Es konnte bloss der erste Aufsatz erscheinen, der unter anderem auch die Tätigkeit von Marx präsentierte.

In anderen Artikeln begrüßte das Blatt die Vereinigung Siebenbürgens mit Rumänien, forderte die Völkerverbrüderung und die Beseitigung jedwelcher nationalen Unterdrückung, setzte sich für wirtschaftlichen Fortschritt, vor allem für die Industrialisierung ein, wies auf die Notwendigkeit hin, für das Arbeitervolk hygienische Wohnungen zu bauen, bemühte sich um die Organisierung der Bauernschaft auf sozialdemokratischer Grundlage u. a.

Die Zeitung wurde von Johann Schuster-Herineanu geleitet.

ABBILDUNGEN

Abb. 1 — Titelblatt der Zeitung „Die Volkswacht“ (1918—1919).